

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
БІЛОЦЕРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ**

Економічний факультет

Кафедра «Економіки та економічної теорії»

АГРАРНА ЕКОНОМІЧНА ПОЛІТИКА

**Методичні вказівки
для підготовки семінарських занять та самостійної роботи
здобувачами другого рівня (магістерського) вищої освіти спеціальності:**

051 Економіка

Біла Церква 2021

Рекомендовано методичною комісією Білоцерківського національного аграрного університету, протокол № 6 від 24.06.2021р.

Укладач: д-р.екон. наук, проф. Юхименко П.І.

«Аграрна економічна політика». Методичні вказівки для підготовки семінарських занять та самостійної роботи здобувачами другого рівня (магістерського) вищої освіти спеціальності: 051 Економіка. Біла Церква. 2021. 24 с.

Рецензент: д-р. екон. наук, проф. Сокольська Т.В.
д-р. екон. наук, проф. Загурський О.М.

ВСТУП

В умовах формування нового ринкового середовища сучасна економічна вітчизняна аграрна політика нашою хується на ряд невирішених проблем: розбалансованість та відсутність послідовності й комплексності; часта зміна тактики і стратегії; відсутність передумов для створення сприятливих, рівних умов для успішного розвитку всіх учасників аграрного ринку; незадовільна урегульованість аграрного ринку для утвердження вільної конкуренції; відсутність узгодженості цілеспрямованих стимулів, обмежень і заборон у питаннях формування аграрного устрою та системоутворюючої моделі взаємопов'язаного розвитку аграрного сектору економіки і сільських територій тощо. Нові можливості у ринковій економіці відкриває організація ринкового обігу земель, що власне вимагає зміни і тактики і стратегії аграрної економічної політики у сфері використання земельного ресурсу як важливого економічного фактора конкурентного розвитку аграрної економіки. Потребує удосконалення і політика орендних відносин в частині формування політики жорстких обмежень в обсягах оренди земель, щоб ліквідувати основу прогресування монополізму й формування переважно сировинної експорто-орієнтованої аграрної економіки, блокування розвитку обслуговуючої кооперації, дрібного сільськогосподарського підприємництва та призвели до зниження уваги щодо розвитку внутрішнього продовольчого ринку. Суттєве погіршення податкової складової, практично повне згортання пільгового кредитування, значне зменшення обсягів державної фінансової підтримки сільськогосподарських товаровиробників, «гра» в кооперацію та інші чинники, які на початковому етапі мали вирішальне значення в успішності аграрного реформування, поряд із штучним блокуванням продовження земельної реформи порушили принципи системності та комплексності аграрної економічної політики. Останніми роками неузгодженість і нестабільність дії зазначених та інших інституційних складових аграрної політики стали основною причиною значного ослаблення синергії ефективного розвитку аграрного сектору економіки, посилення протиріч у системі економічних інтересів як між учасниками аграрного ринку, так і з державою, загрозливого стану у тваринництві та в деяких інших продуктових підкомплексах. Такі тенденції не дозволяють організувати раціональне забезпечення населення продуктами харчування, призводять до втрати робочих місць, деградації сільського населення України та вимирання українських сіл. Всі ці проблеми стануть центром уваги пропонованого курсу «Аграрна економічна політика».

ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Згідно з навчальним планом на 2020–2021 навчальний рік, на вивчення дисципліни «Аграрна економічна політика» для денної форми навчання виділено всього 120 академічних годин (4 кредитів ECTS), у т.ч. аудиторних

– 40 години (лекції – 20, практичні заняття – 20), самостійна робота студентів – 80 годин.

Опис навчальної дисципліни за показниками та формами навчання наведено в таблиці:

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 4	Галузь знань 051 Економіка (шифр і назва)	Нормативна (за вибором)	
Модулів – 2	Назва спеціальності Економіка підприємства	Рік підготовки:	
Змістових модулів – 2		4-й	4-й
Індивідуальне науково-дослідне завдання (за переліком тем). Відповідно теми магістерської роботи (назва)		Семестр	
Загальна кількість годин – 120		8-й	8-й
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 4 самостійної роботи студента – 8	Рівень освіти: другий (магістр)	Лекції	
		20 год.	6 год.
		Практичні, семінарські	
		20 год.	4 год.
		Лабораторні	
		- год.	- год.
Самостійна робота			
80 год.	110 год.	Вид контролю: залік	

Примітка.

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить:

для денної форми навчання – 1:2

для заочної форми навчання – 1:10

2. ПЕРЕДУМОВИ ДЛЯ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ

Навчальна дисципліна «Аграрна економічна політика» є вибірковою навчальною дисципліною та вивчається згідно з навчальним планом підготовки фахівців освітньо-кваліфікаційного рівня «магістр» спеціальності 051 Економіка. Основною метою дисципліни є вивчення студентами теоретичних засад аграрної економічної політики і політики та напрямків її практичного застосування в аграрному секторі економіки України. Досягти

поставленої мети можна тільки завдяки комплексному підходу при освоєнні дисципліни базуючись на знаннях отриманих при вивченні ряду попередніх та взаємопов'язаних дисциплін таких як «Історія економіки та економічної думки» «Макроекономіка» «Мікроекономіка», «Національна економіка», «Міжнародна економіка», «Регіональна економіка».

Завданням дисципліни є освоєння студентами теоретико-методичних засад та принципів аграрної економічної політики і політики як складових економічного розвитку країни шляхом відпрацювання теоретичного матеріалу та набуття практичних навиків під час лекційних і семінарських занять.

3. ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ ВІДПОВІДНО ДО ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНОЇ ПРОГРАМИ

Символ результатів навчання за галуззю знань «051 Економіка» відповідно до освітньо-професійної програми	Результати навчання з дисципліни
РН 2. Розробляти, обґрунтовувати і приймати ефективні рішення з питань розвитку соціально-економічних систем та управління суб'єктами економічної діяльності.	2.1. Знати економічну сутність, характер і головні компоненти аграрної політики та умови її реалізації; □ 2.2. Знати механізми формування національних та світових агропродовольчих ринків, вплив аграрної політики на міжнародну торгівлю та продовольчу безпеку країни; 2.3. Уміти формувати мету та систему цілей аграрної політики держави; 2.4. Уміти приймати практичні рішення щодо оптимального застосування набутих знань при виконанні своїх професійних обов'язків.
РН 4. Розробляти соціально-економічні проекти та систему комплексних дій щодо їх реалізації з урахуванням їх цілей, очікуваних соціально-економічних наслідків, ризиків, законодавчих, ресурсних та інших обмежень.	4.1. Знати інструменти регулювання ринків агропродовольчої продукції та економічні наслідки їх застосування; 4.2. Знати основні підходи до оцінювання рівня державної підтримки аграрного сектору; 4.3. Знати ринкові механізми та механізми економічної політики щодо регулювання аграрної сфери економіки; 4.4. Уміти аналізувати ефективність окремих заходів бюджетної, податкової, фінансово-кредитної та ринкової політики держави;
РН 8. Збирати, обробляти та аналізувати систематичні дані, науково-аналітичні	8.1. Уміти збирати, аналізувати та обробляти науково-аналітичні матеріали, необхідні для розв'язання комплексних економічних завдань реалізації аграрної політики; 8.2. Уміти визначати основні показники продовольчої безпеки держави та фактори, що на неї впливають;

матеріали, необхідні для вирішення комплексних економічних завдань	8.3. Уміти оцінювати окремі заходи фінансово-кредитної, податкової, цінової політики в аграрному секторі, а також аграрно-соціальної та аграрно-екологічної політиці держави; 8.4. Уміти робити практичні рекомендації на основі здійснення аналізу статистичних даних та оцінки різних явищ аграрної сфери;
РН 11. Визначати та критично оцінювати стан та тенденції соціально-економічного розвитку, формувати та аналізувати моделі економічних систем та процесів	11.1. Знати засади аграрно-екологічної, аграрно-соціальної політики, їх сучасні аспекти і проблеми реалізації; 11.2. Знати основні етапи розвитку аграрної політики в Україні та основні напрями сучасної аграрної політики держави; 11.3. Уміти обґрунтовувати пріоритети державної структурної, соціальної та екологічної політики; 11.4. Дати оцінку сучасній концепції аграрної політики з позицій сучасного розвитку економіки та обґрунтовувати можливість використання основних підходів в процесі формування сучасної економічної та господарської систем України;
РН 12. Обґрунтовувати управлінські рішення щодо ефективного розвитку суб'єктів господарювання, враховуючи цілі, ресурси, обмеження та ризики.	12.1. Знати сучасний стан процесу реформування економічних відносин в АПК України, характерні риси бюджетної, податкової, фінансово-кредитної та цінової політики; 12.2. Знати особливості формування окремих агропродовольчих ринків в Україні з позиції попиту і пропозиції, інструменти державного регулювання внутрішнього ринку та зовнішньої торгівлі агропродовольчою продукцією; 12.3. Знати особливості формування аграрної політики у країнах з різним рівнем економічного розвитку, основні складові аграрної політики окремих зарубіжних країн.
РН 13. Оцінювати можливі ризики, соціально-економічні наслідки управлінських рішень.	13.1. Вміти аналізувати наслідки використання окремих інструментів регулювання внутрішнього агропродовольчого ринку та зовнішньої торгівлі з точки зору їх впливу на виробників, споживачів та державний бюджет; 13.2. Вміти визначати рівень захисту аграрного сектору із використанням загальноприйнятої світовою спільнотою методології; 13.3. Вміти оцінювати міжнародну конкурентоспроможність вітчизняного сільськогосподарського виробництва;
РН 16. Уміти в умовах інноваційної економіки продукувати нові ідеї щодо ефективного розвитку підприємств аграрної сфери економіки в новому конкурентному середовищі і впроваджувати їх з використанням інтелектуального ресурсу.	16.1. Знати сучасні тенденції розвитку інновацій в аграрному секторі економіки; 16.2. Знати форми інновацій, методи та інструментарій їх створення та вміти застосовувати на практиці з врахуванням тенденцій нового конкурентного середовища; 16.3. Знати принципи державного регулювання в аграрному секторі економіки і основи державної інноваційної політики; 16.4. Знати методи організації і планування інноваційної діяльності в сфері природокористування сільських територій; 16.5. Вміти здійснювати аналіз економічного, інформаційного і правового забезпечення інноваційних проектів розвитку сільських територій; 16.6. Вміти формувати і розробляти інформаційну політику аграрного підприємства в новому конкурентному середовищі; 16.7. Вміти здійснювати комплексну оцінку ефективності інноваційної діяльності аграрного підприємства.

4. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «АГРАРНА ЕКОНОМІЧНА ПОЛІТИКА»

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 120 годин / 4 кредити ECTS.

Змістовний модуль 1. Аграрний розвиток у системі нової економіки

Тема 1.1. Економічний розвиток та місце в ньому аграрного сектору економіки.

Тема 1.2. Сучасні теорії аграрного розвитку.

Тема 1.3. Трансформація підприємств сільського господарства України в умовах формування нового ринкового середовища.

Тема 1.4. Суть, значення і напрями аграрної економічної політики.

Тема 1. 5. Державна підтримка сільськогосподарських виробників в країнах Європейського Союзу.

Змістовний модуль 2. Визначальні риси та хронологія сучасної аграрної політики України

Тема 2.1. Переваги і недоліки підприємств різних форм власності у системі аграрного розвитку.

Тема 2.2. Соціально-економічний стан сільської місцевості України на сучасному етапі.

Тема 2.3. Розвиток державно-підприємницького партнерства в Україні в аграрній сфері виробництва.

Тема 2.4. Стратегічні засади розвитку підприємництва на села в умовах децентралізації.

Тема 2.5. Засади і тенденції аграрної економічної політики України в контексті її європейської інтеграції

5. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма					заочна форма						
	всього	у тому числі				всього	у тому числі					
		л	п	лб	інд		СРС	л	п	лб	інд	СРС
<i>Змістовий модуль 1. Діагностика як інструмент забезпечення ефективного функціонування та розвитку підприємства</i>												
Тема 1.1	12	2	2		4	4	10,5	0,5			5	5
Тема 1.2	12	2	2		4	4	11,5	0,5			5	6
Тема 1.3.	12	2	2		4	4	12,5	0,5	1		6	5
Тема 1.4	12	2	2		4	4	12,5	0,5	1		5	6
Тема 1.5	12	2	2		4	4	13	1	1		6	5
Разом за модуль 1	60	10	10		20	20	60	3	3		27	27

Змістовий модуль 2. Діагностика потенціалу підприємства												
Тема 2.1	12	2	2		4	4	11,5	0,5			5	6
Тема 2.2	12	2	2		4	4	12,5	0,5	1		6	5
Тема 2.3	12	2	2		4	4	11,5	0,5			5	6
Тема 2.4	12	2	2		4	4	12,5	0,5	1		6	5
Тема 2.5	12	2	2		4	4	12	1	1		5	5
Разом за модуль 2	60	10	10		20	20	60	3	3		27	27
Всього годин	120	20	20		40	40	120	6	6		54	54

6.1. Теми семінарських занять

Години	Тема і зміст лекції	К-ть годин
	Модуль I. Аграрний розвиток у системі сталого економічного зростання	
1	Економічний розвиток та місце в ньому аграрного сектору економіки. Розкрити основні етапи економічного розвитку; теоретичні засади фізичної економії; місце сільського господарства в економіках розвинених країн та країн, що розвиваються; сільське господарство в економіці України. (Складова компетентності і вміння: мати цілісне уявлення про теоретичні засади фізичної економіки а також та місце в ній аграрного сектору економіки; володіти категоріальним апаратом, автономно й самостійно застосовувати інструментарій дослідження аграрної економічної політики)	2
2	Сучасні теорії аграрного розвитку. Проаналізувати підходи до теорії зростання та моделі аграрного розвитку; розкрити теорію секторів-лідерів (автор Ростоу); модель дуальної економіки; теорія залежності перспектив; структуральну модель; (Складова компетентності і вміння: усвідомлення основних положень сучасних теорій розвитку; вміти застосовувати принципи розробки концептуальних засад і рекомендацій щодо вдосконалення механізму реалізації аграрної економічної політики);	2
3	Трансформація сільського господарства України в умовах формування нового ринкового середовища. Проаналізувати умови зростання сільського господарства в країнах, що розвиваються; показати роль технології та інституціональних змін в аграрній трансформації; розкрити інноваційні процеси та політика аграрного розвитку. (Складова компетентності і вміння: усвідомити систему критеріїв, за якими можна було б оцінити ефективність роботу аграрної сфери виробництва; розуміти інноваційні процеси розвитку в умовах формування нового ринкового середовища).	2
4.	Суть, значення і напрями аграрної економічної політики. Розкрити роль держави в регулюванні сільського господарства; аграрну політику та її значення; роль та можливі напрями аграрної політики; дати характеристику сучасної аграрної політики	2

	України.(Складова компетентності і вміння: усвідомити роль держави в регулюванні с/г.; знати основні напрями аграрної економічної політики).	
5.	Державна підтримка сільськогосподарських виробників в країнах Європейського Союзу. Проаналізувати роль підтримки сільського господарства; розкрити методику визначення рівня підтримки сільського господарства; наявна підтримка в сільському господарстві України її ефективність; показати перспективи розвитку політики підтримки аграрної галузі України. (Складова компетентності і вміння: знати форми підтримки розвитку с/г; вміти ефективно використовувати механізми підтримки державою розвитку с/г).	2
	Модуль 2. Основні риси та хронологія сучасної аграрної політики України	
6.	Переваги і недоліки підприємств різних форм власності у системі аграрного розвитку. Розкрити поняття «аграрна політика» і «аграрний розвиток»; дилеми перед якими стоїть політика щодо форм підприємництва сільського розвитку в Україні; економічні складові переваг і недоліків великих і малих підприємств аграрної сфери виробництва. (Складова компетентності і вміння: уявити напрями поліпшення розвитку сільських територій; знати проблеми щодо сільського розвитку в Україні).	2
7	Соціально-економічний стан сільської місцевості України на сучасному етапі. Розкрити демографічну ситуацію на селі; проблеми зайнятості сільського населення; рівень і проблеми розвитку сільських домогосподарств; житловий фонд сільської місцевості; проблеми розвитку соціальної сфери сільської місцевості; показати напрями покращення стану сільської місцевості. (Складова компетентності і вміння: Знати демографічну ситуацію на селі; проблеми зайнятості сільського населення і розвитку сільських домогосподарств; уявити напрями покращення стану інфраструктури сільської місцевості).	2
8.	Розвиток державно-підприємницького партнерства в Україні в аграрній сфері виробництва. Розкрити актуальні фінансово-економічні, правові та управлінські проблеми розвитку підприємництва сільських територій; чинники формування підприємницького середовища в умовах децентралізації регіонів України та євроінтеграційного вектору її розвитку. (Складова компетентності і вміння: уявити зростання ролі внутрішнього підприємництва; вміння визначати та інтерпретувати форми контрактних відносин, які виникають на різних етапах економічної діяльності).	2
9.	Стратегічні засади розвитку села в Україні. Показати завдання політики розвитку українського села; можливі стратегічні напрями розвитку села; стратегічні цілі розвитку українського села; світові тенденції й найкращі приклади політики розвитку села; обмеження політики; можливі варіанти політики та їхні наслідки. (Складова компетентності і вміння: знати сучасну державну політику розвитку сільських територій; вміти визначати стратегічні напрями розвитку села з врахуванням світових тенденцій розвитку).	2
10	Засади і тенденції аграрної економічної політики України в контексті її європейської інтеграції. Проаналізувати аграрну	2

	реформу в Україні: генезис, процес і перспективи; показати об'єктивну закономірність проведення аграрної реформи в Україні; розкрити земельну реформу як основу аграрних перетворень; перспективні напрями розвитку аграрної економіки; тенденції розвитку аграрної політики України та її європейська інтеграція (Складова компетентності і вміння: знати напрями сучасної аграрної економічної політики; уміти аналізувати стан національної економіки, виявляти проблеми, які не можуть вирішити ринкові механізми, розробляти та реалізовувати окремі економічні програми)	
--	--	--

6.2. Самостійна робота

Самостійна робота студентів спрямована на розвиток основних умінь і навичок опрацювання навчальних матеріалів та першоджерел, пізнавальної активності, творчо-критичного мислення. Форми самостійної роботи студентів: підготовка до семінарських занять; опрацювання рекомендованих першоджерел; підготовка реферативних виступів, презентацій; підготовка до участі в дискусіях та обговоренні проблемних питань та реферативних виступів; підготовка наукових доповідей на засіданнях наукових гуртків, наукових публікацій; участь у наукових конференціях, олімпіадах економічної спрямованості; підготовка до модульних контрольних робіт, іспиту.

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Проаналізувати потенціал сільського господарства в економіці України	4
2	На основі вивчення сучасних теорій аграрного розвитку обґрунтувати структурну модель розвитку аграрного сектору України	4
3	Здійснити аналіз інноваційних напрямів розвитку аграрної сфери України, здійснити порівняльний аналіз з цим процесом в країнах ЄС.	6
4	Проаналізувати як вплине зміни клімату на розвиток сільського господарства. Визначити основні риси та хронологія сучасної аграрної політики України. Зробіть аналіз ефективності підтримки сільськогосподарських виробників в Україні	6
5	Уясніть основні напрями спільної аграрної політики ЄС та Україна	4
6	Проаналізуйте розвиток сільських територій у системі аграрного розвитку України.	4
7	Проаналізуйте світові тенденції й найкращі приклади політики розвитку села	4
8	Визначте перешкоди на шляху реалізації політики самоврядування в Україні.	4
9	Проаналізуйте методика кількісного та якісного оцінювання аграрного розвитку.	4

6.3. Індивідуальні завдання

1. Особливості сільськогосподарського виробництва, що зумовлюють необхідність державного регулювання галузі.
2. Проблема паритетності цін на сільськогосподарську продукцію та засоби виробництва.
3. Особливості попиту на сільськогосподарську продукцію як причина державного регулювання.
4. Особливості конкуренції в аграрному секторі.
5. Суть довгострокової аграрної (фермерської) проблеми.
6. Імобільність ресурсів у сільському господарстві.
7. Суть короткострокової аграрної (фермерської) проблеми.
8. Основні аргументи на користь аграрного протекціонізму.
9. Суть аграрної політики держави.
10. Групи інтересів в аграрній політиці.
11. Особливості підтримки сільськогосподарського виробництва у країнах з різним рівнем економічного розвитку.
12. Можливості державного регулювання аграрного виробництва.
13. Державна політика щодо регулювання аграрних ринків.
14. Система цілей аграрної політики держави.
15. Суть та призначення державних закупівель сільськогосподарської продукції.
16. Заходи, спрямовані на зниження витрат у сільськогосподарському виробництві.
17. Заходи аграрної політики, не спрямовані на підвищення рентабельності сільськогосподарського виробництва.
18. Показники державної підтримки виробників та споживачів сільськогосподарської продукції за методологією ОЕСР,
19. Суть та основні завдання спільної аграрної політики (САП) ЄС. 40. Основні етапи еволюції САП ЄС.
20. Сучасна аграрна політика США та її вплив на світовий аграрний ринок.

Індивідуальне завдання з дисципліни «Аграрна економічна політика» передбачає виконання практичних завдань, або вирішення проблемних ситуацій з визначених тем:

Тема 7. Сучасний соціально-економічний стан сільської місцевості України
Скласти кейс.

1. Вибрати для роботи об'єкт дослідження (район).
2. Описати його соціально-економічний стан розвитку.
3. Визначити перспективи розвитку його аграрної сфери.
4. Зробити висновки, визначити необхідні заходи для реалізації Вашого плану розвитку регіону.

Тема 9. Стратегічні засади розвитку села в Україні.

1. Визначте тенденції і найкращі приклади стратегії сільського самоврядування
2. Грунтуючись на реальних прикладах і можливостях, які мають місце у вашому регіоні, складіть власний напрям розвитку аграрної економічної політики на регіональному рівні. Розгляньте, в чому він суперечить офіційно проголошеній аграрній економічній політиці на рівні держави.

ТЕМИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ З ДИСЦИПЛІНИ

Модуль I. Аграрний розвиток у системі сталого економічного зростання

Тема 1. Семінар 1 (2 год.)

Економічний розвиток та місце в ньому аграрного сектору економіки.

План

1. Розкрити основні етапи економічного розвитку.
2. Теоретичні засади фізичної економії.
3. Місце сільського господарства в економіках розвинених країн та країн, що розвиваються.
4. Сільське господарство в економіці України.
5. **Дискусійне питання.** Чи можливий розвиток сільського господарства без державного регулювання галузі ?

Методичні рекомендації. Розкрийте стимулюючі і стримуючі фактори економічного зростання на кожному етапі економічного розвитку. Охарактеризуйте шість характеристик (показників) економічного зростання, властивих майже усім розвинутим країнам. Показати, що економічне зростання створює можливості забезпечувати постійно зростаючі потреби людей в товарах і послугах, вирішувати фундаментальні проблеми соціально-економічного розвитку, проблеми обмеженості економічних (виробничих) ресурсів.

Розкрити особливості аграрного сектору економіки, які відрізняють його від інших, а саме: аграрні підприємства працюють в умовах ризику і невизначеності; виробництво здійснюється в різних ґрунтово-кліматичних умовах (гарних, середніх і поганих), що безпосередньо позначається на результатах господарської діяльності підприємств; залучено не три, а чотири ресурси; сезонність виробництва; це кредитомістка галузь; є менш інвестиційно-привабливою галуззю; порівняно з низкою інших галузей народного господарства, що спричинено тривалим періодом виробництва сільськогосподарської продукції; значно ускладнюється процес управління виробництвом.

Показати місце с/г в економічному розвитку України.

I. Основні поняття й терміни: сільське господарство, аграрний сектор, аграрна сфера економіки, кредитомістка галузь, сільськогосподарське підприємство.

II. Самостійна робота – презентація індивідуальних навчально-дослідних завдань:

1. Потенціал розвитку с/г України.
2. Основні ризики розвитку сільського господарства.

III. Література:

1. Дем'яненко С. І. Основи аграрного розвитку і політики : навч. посіб. / С. Г. Дем'яненко — К.: КНЕУ, 2010, —396, [4]с.
2. Аграрна політика та земельні відносини: підручник / Г.М. Калетнік та ін. Вінниця: ВНАУ. 2020. 307 с. URL: <http://socrates.vsau.org/repository/getfile.php/24492.pdf>
3. Зінчук Т. Аграрна політика Європейського Союзу. Виклики та перспективи. Київ: ЦУЛ, 2019. 494 с. URL: https://www.yakaboo.ua/ua/agrar-na-politika-evropejs-kogo-sojuzu-vikliki-ta-perspektivi.html#media_popup_photos

4. Шиян Н. І. Державне регулювання економіки : навч. посіб.; Харків : Формат Плюс, 2018. 383 с.

1. 5. А. С. Даниленко, Т. В. Сокольская, П. И. Юхименко, В. И. Лобунец. Многофункциональное сельское хозяйство и его влияние на развитие сельских территорий // Весті нацыянальнай акадэміі навук беларусі. серыя аграрных навук. Известия Национальной академии наук Беларуси. Серия аграрных наук. Том 57. № 3 (2019).с. 277-285. URL. <https://vestiagr.belnauka.by/jour/issue/view/25>
<https://vestiagr.belnauka.by/jour/index>

Тема 2. Семінар 2 (2 год.) Сучасні теорії аграрного розвитку

План

1. Класичні підходи до теорії зростання.
2. Теорія секторів-лідерів (автор Ростоу).
3. Теорія залежності перспектив.
4. **Дискусійне питання:** Чи достатньо втілені елементи політики інноваційного розвитку агропромислових формувань в українській аграрній економічній політиці?

Методичні рекомендації. Протягом усієї своєї історії людство завжди цікавило, якими заходами і за рахунок чого можна забезпечити процвітання конкретної держави та її громадян. Серед наукових підходів до вивчення економічного зростання можна виділити докейнсіанській період, кейнсіанські і неокласичні теорії економічного зростання. Ці два останніх сучасних напрямки сформувалися на основі двох джерел: неокласичної теорії, що йде своїм корінням до теоретичних поглядів Ж.-Б. Сея і що отримала закінчене вираження в роботах американського економіста Дж. Б. Кларка, і теорії макроекономічної рівноваги Дж. М. Кейнса. Проаналізуйте їх.

Одним з найбільш яскравих представників теорії секторів-лідерів є американський економіст і соціолог У. Ростоу. Ростоу опублікував книжку «Стадії економічного зростання. Не-комуністичний маніфест» (1960), який виклав власну концепцію суспільного розвитку, як альтернативу марксистській формаційній теорії. Він виділяє п'ять стадій економічного зростання: 1) традиційне суспільство, 2) підготовка передумов для піднесення, 3) піднесення, 4) рух до зрілості, 5) ера високого масового споживання. Розкрийте їх.

«Теорія перспектив» (Prospect Theory) або «Проспектна теорія» вважається одним з основних елементів поведінкової економіки. Вона була запропонована двома психологами: Даніелем Канеману і Амосом Тверські в кінці ХХ століття. Вони назвали її теорією перспектив тому, що вона розповідає про те, як люди приймають рішення виходячи зі своїх перспектив. Перспектива - це завжди рулетка, вона завжди пов'язана з невизначеністю. Теорія перспектив свідчить наступне:

Існує якась функція суб'єктивної цінності, яка відображає те, як люди оцінюють для себе різні речі. (Value Function)

Існує друга складова - вагова функція, яка відображає ставлення людей до ймовірності (Weighting Function). Поясніть це.

I. Основні поняття й терміни: неокласична теорія, кейнсіанство, теорія перспектив, теорія макроекономічної рівноваги, поведінкова економіка.

II. Самостійна робота – презентація індивідуальних навчально-дослідних завдань:

1. На основі вивчення сучасних теорій аграрного розвитку обґрунтувати структурну модель розвитку аграрного сектору України.

III. Література

1. Дем'яненко С. І. Основи аграрного розвитку і політики : навч. посіб. / С. Г. Дем'яненко — К.: КНЕУ, 2010, —396, [4]с.
2. Петруха С.В. Еволюція методологічних підходів до дослідження аграрних криз // Агросвіт. 2017. № 4. С.16-34. URL: http://www.agrosvit.info/pdf/4_2017/4.pdf
3. Чухно А.А., Юхименко П.І., Леоненко П.М. Сучасні економічні теорії: Підручник / За ред. А.А. Чухна. – К.: Знання, 2007. – 878 с.
4. Чухно А.А., Юхименко П.І., Леоненко П.М. Інституційно-інформаційна економіка : [підручник] / За ред. А.А. Чухна. – К.: Знання, 2008. – 700 с.
5. Довбенко М. В. Сучасна економічна теорія. Економічна нобелелогія. К.: “Академія”. 2005. 336 с.
6. Фещенко В.М. Сучасні економічні теорії: навч. посіб. / В.М. Фещенко. - К.: КНЕУ, 2012. - 474 с.
7. Цілі сталого розвитку: Україна. Національна доповідь, 2017. [Електронний ресурс]. URL: http://www.un.org.ua/images/SDGs_NationalReportUA_Web_1.pdf

Тема 3. Семінар 3 (2 год.)

Трансформація сільського господарства України в умовах формування нового ринкового середовища.

План

1. Умови зростання сільського господарства в країнах, що розвиваються.
2. Роль технології та інституціональних змін в аграрній трансформації.
3. Інноваційні процеси та політика аграрного розвитку.
4. **Дискусійне питання:** Чи достатньо сформований інституціональний порядок трансформації сільського господарства в Україні?

Методичні рекомендації. Головним ініціатором і режисером аграрної реформи була держава, усі гілки її влади. Саме вона мала здійснювати аграрну реформу і нести відповідальність за її результати. У цьому зв'язку можна стверджувати, що послідовна і передбачувана аграрна політика має базуватися на певних витоках, спадковості та системності. Розкрийте їх.

Об'єктивно необхідні для становлення, функціонування і розвитку ринково-підприємницького середовища в будь-якій сфері й галузі економіки є: 1) суспільний поділ праці; 2) економічна, а відповідно, і правова

самостійність суб'єктів господарювання. Покажіть чи існував інституціональний порядок в Україні для реформування с/г.

З урахуванням важливих суспільних функцій сільського господарства необхідно було вирішити три рівнопріоритетних стратегічних мети аграрних трансформацій в Україні: 1) забезпечення продовольчої безпеки країни; 2) формування сталого, ефективного, експортоорієнтованого сільського господарства, що базуватиметься на конкурентних перевагах; 3) розвиток сільської місцевості, а у перспективі – формування середнього класу в сільській місцевості. Розкрийте їх, покажіть значимість в них технологічних процесів виробництва, інноваційного розвитку.

I. Основні поняття й терміни: трансформація економіки, інноваційна економіка, ринкова економіка, інституціональний порядок, інституціональне середовище.

II. Самостійна робота – презентація індивідуальних навчально-дослідних завдань:

III. Література:

1. Дем'яненко С. І. Основи аграрного розвитку і політики : навч. посіб. / С. Г. Дем'яненко — К.: КНЕУ, 2010, —396, [4]с.

2. Аграрна політика та земельні відносини: підручник / Г.М. Калетнік та ін. Вінниця: ВНАУ. 2020. 307 с. URL: <http://socrates.vsau.org/repository/getfile.php/24492.pdf>

3. Зінчук Т. Аграрна політика Європейського Союзу. Виклики та перспективи. Київ: ЦУЛ, 2019. 494 с. URL: https://www.yakaboo.ua/ua/agrarna-politika-evropejs-kogo-sojuzu-vikliki-ta-perspektivi.html#media_popup_photos

4. Шиян Н. І. Державне регулювання економіки : навч. посіб.; Харків : Формат Плюс, 2018. 383 с.

5. Yukhymenko, P., Sokolska, T., Arbuza, T., Paska, I., & Zharikova, O., Khakhula, L., Zhytnyk, T. (2021). Formation of the model of state support for the Ukrainian agrarian sector in the market economy: change of the approach.

Economic Annals-XXI, 187(1-2), 75-81. doi: <https://doi.org/10.21003/ea.V187-07>

Тема 4. Семінар 4 (2 год.)

Суть, значення і напрями аграрної економічної політики

План

1. Роль держави в регулюванні сільського господарства..
2. Аграрна політика та її значення.
3. Характеристика сучасної аграрної політики України.
4. **Дискусійне питання:** Основні причини сучасного стану аграрної політики

Методичні рекомендації. Ступінь участі держави в регулюванні економіки являє собою одну з найбільш актуальних і дискусійних проблем. Діапазон думок з цього питання неймовірно широкий – від повного невтручання держави в економічні процеси до жорсткого контролю над економікою через державне управління. Зазначена проблема характерна для всіх галузей економіки, але найбільш гостро проявляється в аграрному секторі. Державно-правове регулювання сільського господарства становить

собою сукупність заходів щодо визначення системи органів державного управління в аграрній сфері, прийняття й виконання аграрно-правових актів, закріплення певних повноважень цих органів. Мета державного регулювання полягає в досягненні с/г максимальної ефективності для задоволення попиту населення в сировині, продуктах харчування. Завданнями державного регулювання є координація та розвиток міжгалузевих та внутрішньогалузевих зв'язків, регулювання попиту і пропозицій на товари, стимулювання виробництва нової продукції, бюджетне фінансування, охорона навколишнього середовища. Здійснюються вони за допомогою економічних важелів, інтеграції та кооперації виробничих процесів. Розкрийте ці положення.

В економічній літературі сформувалися два принципових підходи до розуміння сутності аграрної політики. У вузькому змісті під аграрною політикою розуміють систему цілей і заходів, спрямованих на розвиток аграрного сектора економіки. У широкому змісті в аграрну політику за різними підходами включають: політику розвитку аграрного сектора; продовольчу політику, що стосується споживання продуктів харчування основними групами населення; агропромислову політику, пов'язану з проблемами обслуговування сільського господарства, включаючи торгівлю, переробку, сферу виробництва засобів виробництва для сільського господарства; зовнішньоторговельну аграрну політику; політику в галузі харчування; політику у сфері якості та безпеки продовольства; політику розвитку сільських територій. Поясніть ці тези.

Великими недоліками сучасної вітчизняної аграрної політики є: розбалансованість та відсутність послідовності й комплексності; часта зміна тактики і стратегії; відсутність передумов для створення сприятливих, рівних умов для успішного розвитку всіх учасників аграрного ринку; незадовільна урегульованість аграрного ринку для утвердження вільної конкуренції; відсутність узгодженості цілеспрямованих стимулів, обмежень і заборон у питаннях формування аграрного устрою та системоутворюючої моделі взаємопов'язаного розвитку аграрного сектору економіки і сільських територій тощо. Розкрийте ці положення.

I. Основні поняття й терміни: інтегроване підприємство, кооперація, аграрний ринок, інновації виробництва, конкурентоспроможність аграрного підприємства, аграрний сектор економіки.

II. Самостійна робота – презентація індивідуальних навчально-дослідних завдань:

2. Здійснити аналіз інноваційних напрямів розвитку аграрної сфери України, здійснити порівняльний аналіз з цим процесом в країнах ЄС

III. Література

1. Дем'яненко С. І. Основи аграрного розвитку і політики : навч. посіб. / С. Г. Дем'яненко — К.: КНЕУ, 2010, —396, [4]с.

2. Саблук П. Т., Лузан Ю. Я. Аграрна політика та чинники її реалізації. Економіка АПК. 2019. № 10. С. 6 — 17.

3. Скидан О.В. Аграрна політика як пріоритет економічної політики держави // Державне управління: удосконалення та розвиток № 11, 2010. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=211>
4. Кіндзерський В.В. Державне регулювання аграрного сектора економіки: імплементація зарубіжного досвіду // Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2015. Вип. 5. С. 24–30
5. Про державну підтримку сільського господарства України : Закон України від 24.06.2004 № 1877-IV [Електронний ресурс]. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1158-2007-п>.
6. Урба С.І. Інституціональне забезпечення сталого розвитку аграрного сектора економіки України // Формування ринкової економіки. 2019. Вип. 41. С. 412–421.
7. Юхименко П.І. Інституційні передумови трансформації агросектору економіки України: монографія / П.І. Юхименко, І.В. Безпечна. – Біла Церква, БДАУ, 2005. – 175 с.
8. Юхименко П.І. Інституціональні компоненти економічного зростання в Україні / П.І. Юхименко // Економіка та управління АПК. – № 2. – 2017. – С. 133-146.
9. Юхименко П. І., Батажок С. Г., Однорог М. А. Фактори впливу на формування позитивної інвестиційної інфосфери сільських територій // The 2 nd International scientific and practical conference “Eurasian scientific congress” (February 24-25, 2020) Barca Academy Publishing, Barcelona, Spain. 2020. 525 p. P. 510-514.

Тема 5. Семінар 5 (2 години)

Державна підтримка сільськогосподарських виробників в країнах Європейського Союзу.

План

1. Роль державної підтримки у розвитку сільського господарства.
2. Методика визначення рівня підтримки сільського господарства.
3. Перспективи розвитку політики підтримки аграрної галузі України.
4. **Дискусійне питання:** Що необхідно змінити для підвищення ефективності стимулювання розвитку сільського господарства?

Методичні поради. Особливості механізму підтримки аграрного сектора в кожній країні залежать від природно-економічних, географічних, зовнішньоекономічних умов. Загальносвітовими особливостями державного регулювання аграрного ринку є: посилення регуляторної ролі держави та протекціонізму щодо національного сільськогосподарського виробника; дотаційність аграрного сектора; державне сприяння розширенню ємності національного аграрного ринку і стимулювання експорту аграрної продукції на світовий ринок. Розкрийте ці напрями державної підтримки.

Проаналізуйте існуючі методики визначення рівня підтримки сільського господарства, покажіть в чому їх принципова відмінність.

Система механізмів державної підтримки аграрної сфери в розвинених зарубіжних країнах характеризується не стільки стимулюванням виробництва (хоча, наприклад, податки виступають як механізм стимулювання сільськогосподарського виробництва або його обмеження, а зниження податкового тиску дає можливість на макроекономічному рівні підвищити стабільність функціонування господарського механізму

фермерського виробництва, збільшити обсяги оборотних засобів і підняти рівень самофінансування), скільки рішенням соціальних завдань - підтримка рівня доходів фермерів, розвиток сільської інфраструктури й природоохоронні заходи. Розкрийте політику державної підтримки сільськогосподарського виробника в Україні.

I. Основні поняття й терміни: економічні механізми впливу, ринкові механізми впливу, ефективність, бюджетування, асигнування, субвенції.

II. Самостійна робота – презентація індивідуальних навчально-дослідних завдань:

1. Чи ефективна політика держави у сприянні розвитку підприємництва на селі? Обґрунтуйте.

III. Література

1. Дем'яненко С. І. Основи аграрного розвитку і політики : навч. посіб. / С. Г. Дем'яненко — К.: КНЕУ, 2010, —396, [4]с.

2. Саблук П. Т., Лузан Ю. Я. Аграрна політика та чинники її реалізації. Економіка АПК. 2019. № 10. С. 6 — 17.

3. Скидан О.В. Аграрна політика як пріоритет економічної політики держави // Державне управління: удосконалення та розвиток № 11, 2010. URL: <http://www.dy.nauka.com.ua/?op=1&z=211>

4. Кіндзерський В.В. Державне регулювання аграрного сектора економіки: імплементація зарубіжного досвіду // Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2015. Вип. 5. С. 24–30

5. Про державну підтримку сільського господарства України : Закон України від 24.06.2004 № 1877-IV [Електронний ресурс]. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1158-2007-п>.

6. Урба С.І. Інституціональне забезпечення сталого розвитку аграрного сектора економіки України // Формування ринкової економіки. 2019. Вип. 41. С. 412–421.

7. Юхименко П.І. Інституційні передумови трансформації агросектору економіки України: монографія / П.І. Юхименко, І.В. Безпечна. – Біла Церква, БДАУ, 2005. – 175 с.

8. Юхименко П. І., Батажок С. Г., Однорог М. А. Фактори впливу на формування позитивної інвестиційної інфосфери сільських територій // The 2 nd International scientific and practical conference “Eurasian scientific congress” (February 24-25, 2020) Barca Academy Publishing, Barcelona, Spain. 2020. 525 p. P. 510-514.

9. А. С. Даниленко, Т. В. Сокольская, П. И. Юхименко, В. И. Лобунец. Многофункциональное сельское хозяйство и его влияние на развитие сельских территорий // Весті нацыянальнай акадэміі навук беларусі. серыя аграрных навук. Известия Национальной академии наук Беларуси. Серия аграрных наук. Том 57. № 3 (2019).с. 277-285. URL: <https://vestiagr.belnauka.by/jour/issue/view/25>

Тема 6. Семінар 6 (2 год.)

Переваги і недоліки підприємств різних форм власності у системі аграрного розвитку.

План

1. Розкрити поняття «аграрна політика» і «аграрний розвиток». дилеми перед якими стоїть політика щодо форм підприємництва сільського розвитку в Україні.

2. Основні форми підприємництва сільського розвитку в Україні.

3. Економічні складові переваг і недоліків великих і малих підприємств аграрної сфери виробництва.

4. Дискусійне питання. Як тип підприємництва більш ефективний для розвитку в умовах інституціонального порядку в Україні? Обґрунтуйте.

Методичні поради. Економічна інтеграція України та ЄС передбачає наближення завдань розвитку українського сільськогосподарської виробництва до європейських стандартів. У цьому контексті важливо враховувати сучасні тренди та пропозиції щодо реформування спільної аграрної політики ЄС, серед яких слід відмітити: скасування виплат фермерам для підтримки їхніх доходів, натомість необхідною є концентрація ресурсів на інтенсивному розвитку сільських територій і сумісних із природними умовами видів агровиробництва; поступове скорочення прямих виплат та інструментів регулювання ринку (у перспективі – повне скасування); бюджет, призначений на прямі виплати, перенаправляти на фінансування заходів з розвитку сільських територій і популяризацію якісної агропродукції, стимулювання споживання здорових продуктів на території ЄС і за її межами. Покажіть як це впливає на аграрний розвиток.

Проаналізуйте типи сільськогосподарських підприємств через призму їх недоліків і переваг.

Підприємницька діяльність в аграрній сфері здійснюється на основі використання досить різноманітних об'єктів. Ними можуть бути засоби виробництва у вигляді будівель, споруд, сільськогосподарської техніки, землі, багато- і однорічних насаджень, робочої та продуктивної худоби, транспортних засобів, виробничої інфраструктури, грошові кошти, вироблена сільськогосподарська продукція, цінні папери, тонкощі технології (ноу-хау), соціальна інфраструктура (надання послуг соціального характеру на селі). В міру розвитку продуктивних сил розширюється і якісно змінюється склад і структура об'єктів підприємницької діяльності у сільському господарстві. Проаналізуйте їх, покажіть їх переваги і недоліки.

I. Основні поняття й терміни: аграрна сфера виробництва, аграрний розвиток, фермерство, агрохолдінг, кооператив, домогосподарство.

II. Самостійна робота – презентація індивідуальних навчально-дослідних завдань:

1. Якому виду сільськогосподарського підприємства ви надали б перевагу? Обґрунтуйте.

III. Література

1. Дем'яненко С. І. Основи аграрного розвитку і політики : навч. посіб. / С. Г. Дем'яненко — К.: КНЕУ, 2010, —396, [4]с.

2. Саблук П. Т., Лузан Ю. Я. Аграрна політика та чинники її реалізації. Економіка АПК. 2019. № 10. С. 6 — 17.

3. Карпишин Ю. А. Державне регулювання діяльності агрохолдінгів в Україні. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису. Житомир. 2019. 238 с. URL: http://znau.edu.ua/images/public_document/2020/.....pdf.

4. Про державну підтримку сільського господарства України : Закон України від 24.06.2004 № 1877-IV [Електронний ресурс]. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1158-2007-п>.

5. Урба С.І. Інституціональне забезпечення сталого розвитку аграрного сектора економіки України // Формування ринкової економіки. 2019. Вип. 41. С. 412–421.

6. Юхименко П.І. Інституційні передумови трансформації агросектору економіки України: монографія / П.І. Юхименко, І.В. Безпечна. – Біла Церква, БДАУ, 2005. – 175 с.

7. Юхименко П. І., Батажок С. Г., Однорог М. А. Фактори впливу на формування позитивної інвестиційної інфосфери сільських територій // The 2 nd International scientific and practical conference “Eurasian scientific congress” (February 24-25, 2020) Barca Academy Publishing, Barcelona, Spain. 2020. 525 p. P. 510-514.

Тема 7. Семінар 7 (2 год.)

Соціально-економічний стан сільської місцевості України на сучасному етапі.

План

1. Демографічна ситуація на селі.
2. Сільські домогосподарства.
3. Соціальна сфера сільської місцевості.
4. **Дискусійне питання:** Напрями покращення стану сільської місцевості. Обґрунтуйте ваші пропозиції.

Методичні рекомендації. Система сільського розселення в Україні формувалася століттями і тисячоліттями. На характер сільського розселення значно впливають природні умови. Тому найбільша густина сільського населення характерна для лісостепової зони. Нижчим є цей показник у поліській частині країни і ще нижчий у степовій. На півночі (Полісся) переважають невеликі села з середньою людністю 250-500 осіб. Вони розташовані на підвищеннях, у сухих місцях. У лісостепу села багатолюдні – 500-1500 осіб - і знаходяться, як правило, біля річкових долин і ярів. На півдні села налічують по кілька тисяч осіб. Іноді на багато кілометрів простягаються вони вздовж річок і балок. У високогірній частині Карпатських гір окремі садиби розкидані на схилах за кілька кілометрів одна від одної і фактично не утворюють сіл. Проаналізуйте це явище.

Особливості розвитку українського села й діяльності його населення визначають важливу соціально-економічну роль сільських домогосподарств. І надалі частка їхньої продукції, трудових затрат і доходів від них місцевого населення залишатимуться значними. Однак організація виробництва, його структура, реалізація продукції в ринкових умовах виявляються нераціональними, через що ефективність діяльності низька. Розкрийте ці проблеми.

Від соціальних умов залежать розвиток та ефективність сільськогосподарського виробництва та відродження села взагалі. Проте нині більшість сільських поселень не в змозі надати селянам необхідний асортимент соціальних послуг. Через відсутність значної кількості об'єктів соціальної інфраструктури на селі переважна частина сільських жителів змушена одержувати їх за межами місця постійного проживання. Тому доступність соціальних послуг для кожного сільського жителя є одним з визначальних показників соціальної характеристики населених пунктів та

сільських територій. На цей показник впливають насамперед густота і людність населених пунктів, рівень забезпеченості об'єктами соціальної інфраструктури, їх потужність, розвиток транспорту та зв'язку та ін.

I. Основні поняття й терміни: соціальна сфера, густота населення, дотаційний механізм, соціально-екологічна відповідальність, екосистемні послуги, соціальна рівноправність.

II. Самостійна робота – презентація індивідуальних навчально-дослідних завдань:

1. Проаналізуйте розвиток сільських територій у системі аграрного розвитку України.

III. Література

1. Дем'яненко С. І. Основи аграрного розвитку і політики : навч. посіб. / С. Г. Дем'яненко — К.: КНЕУ, 2010, —396, [4]с.
2. Тринько Р. Демографічна безпека: особливості й стратегічні пріоритети : монографія. Львів, 2016. 204 с.
3. Демографічна і поселенська база та трудові ресурси. Демографічна ситуація. Аграрний сектор України [Режим доступу <http://agroua.net/economics/documents/category-10/doc-7/>]
4. Грибова Д.В. Перспективні напрями державного регулювання соціального розвитку аграрної сфери // Економіка і держава. 2015. № 1. С. 39–41.
5. Про пріоритетність соціального розвитку села та агропромислового комплексу в народному господарстві : Закон України від 04.11.2018 № 2581- VIII [Електронний ресурс] URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/400-12>
6. Русан В.М. Проблеми розвитку аграрного виробництва в Україні і перспективні напрями використання аграрного потенціалу держави для підвищення рівня продовольчої безпеки // Економіка. № 55. [Електронний ресурс]. URL: http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/agrarne_vurobnustvo-07e8a.pdf.
7. Шевчук В.О., Іванюк У.В. Аграрний сектор і економічний розвиток України: монографія. Львів : ПАІС, 2018. 432 с.
8. Юхименко П.І. Економічна сутність стандартів якості життя та інституціонально-монетарні фактори формування їх в Україні: монографія / П.І. Юхименко, А.В. Базилюк, В.В. Гошовська. – К.: Університет «Україна», 2012. – 319 с.
9. Юхименко П.И., Даниленко А.С., Сокольская Т.В., Лобунец В.И. Многофункциональное сельское хозяйство и его влияние на развитие сельских территорий // Весті нацыянальнай акадэміі навук беларусі. серыя аграрных навук. Известия Национальной академии наук Беларуси. Серия аграрных наук. Том 57. № 3 (2019).с. 277-285. URL. <https://vestiagr.belnauka.by/jour/issue/view/25>
<https://vestiagr.belnauka.by/jour/index>
10. Юхименко П. І., Батажок С. Г., Однорог М. А. Фактори впливу на формування позитивної інвестиційної інфосфери сільських територій // The 2 nd International scientific and practical conference “Eurasian scientific congress” (February 24-25, 2020) Barca Academy Publishing, Barcelona, Spain. 2020. 525 p. P. 510-514.
11. Юхименко П. І., Задорожна Р. П., Зубченко В. В. Кластеризація туристичної галузі як активатор економічного потенціалу київського регіону // Регіональна економіка та управління. 4 (26), листопад 2019. С. 161-169.

Тема 8. Семінар 8 (2 год.)

Розвиток державно-підприємницького партнерства в Україні в аграрній сфері виробництва.

План

1. Фінансово-економічні, правові та управлінські проблеми розвитку підприємництва сільських територій.

2. Чинники формування підприємницького середовища в умовах децентралізації регіонів України та євроінтеграційного вектору її розвитку.

3. Проблеми природокористування сільських територій на основі ДПП.

4. Дискусійне питання.

Методичні рекомендації. Незважаючи на високу зацікавленість бізнесу в участі у проектах державно-приватного партнерства, активної співпраці з боку влади не відбувалося внаслідок низки причин, основними серед яких є: дефіцит бюджетних коштів та складність механізму їх виділення, що створює загрози своєчасному виконанню домовленостей держави-партнера при реалізації проектів; наявність проблем у відносинах між органами державної влади і приватним сектором під час проведення погоджувальних процедур, захисту прав власності інвесторів, розв'язання господарських спорів; низький рівень довіри громадян до органів державної влади та обізнаності з питань переваг реалізації інвестиційних проектів на засадах державно-приватного партнерства, недостатній рівень поінформованості населення про переваги і ризики застосування механізмів такого партнерства; неналежне кадрове забезпечення органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування фахівцями у сфері державно-приватного партнерства. Проаналізуйте їх.

Розкрийте чинники формування підприємницького середовища в умовах децентралізації регіонів України та євроінтеграційного вектору її розвитку.

Законодавче закріплення права входження в нове конкурентне середовище як економічних гравців на цьому ринку сприятиме швидшій капіталізації обмежених природних ресурсів і допомогти новоствореним громадам сільських територій у більшій мірі використовувати незайняті природні ресурси для їх відродження економічного потенціалу. І тут не тільки надрові багатства (у внутрішніх районах країни виявлено понад 20 000 родовищ) більшість з яких на сільських територіях і мають комерційне значення, а й їх найцінніший земельний ресурс, 30% (10–11 млн га) якого перебуває у тіні – а це десятки мільярдів доларів. Розкрийте проблеми їх капіталізації із залученням приватного капіталу.

I. Основні поняття й терміни: державно-підприємницьке партнерство, природокористування, потенціал сільських територій, капіталізація природних ресурсів, інвестиційний проект, людський капітал.

II. Самостійна робота – презентація індивідуальних навчально-дослідних завдань:

2. Проаналізуйте розвиток державно-підприємницького партнерства свого регіону.

III. Література

1. Дем'яненко С. І. Основи аграрного розвитку і політики : навч. посіб. / С. Г. Дем'яненко — К.: КНЕУ, 2010, —396, [4]с.

2. Тринько Р. Демографічна безпека: особливості й стратегічні пріоритети : монографія. Львів, 2016. 204 с.

3. Державно-підприємницьке партнерство у створенні інфраструктури сільських територій / П.І. Юхименко та ін. Біла Церква. БНАУ. 2020. 225 с.

4. Юхименко П. І., Батажок С. Г., Однорог М. А. Фактори впливу на формування позитивної інвестиційної інфосфери сільських територій // The 2 nd International scientific and practical conference “Eurasian scientific congress” (February 24-25, 2020) Barca Academy Publishing, Barcelona, Spain. 2020. 525 p. P. 510-514.

5. Юхименко П. І., Задорожна Р. П., Зубченко В. В. Кластеризація туристичної галузі як активатор економічного потенціалу київського регіону // Регіональна економіка та управління. 4 (26), листопад 2019. С. 161-169.

Тема 9. Семінар 9 (2 год.) Стратегічні засади розвитку села в Україні..

План

1. Завдання політики розвитку українського села.
2. Світові тенденції й найкращі приклади політики розвитку села.
3. **Дискусійне питання:** Можливі варіанти політики розвитку села та їхні наслідки. Чи вважаєте ви стратегію розвитку села українського уряду ефективною?

Методичні рекомендації. Основними завданнями розвитку села є: створення організаційно-правових та соціально-економічних умов для комплексного розвитку сільських територій, наближення та вирівнювання умов життєдіяльності міського та сільського населення; підвищення рівня ефективної зайнятості, посилення мотивації сільського населення до розвитку підприємництва у сільській місцевості як основної умови підвищення рівня життя населення; підтримка конкурентоспроможності аграрного сектору в умовах інтеграції України у світовий економічний простір; подолання стихійності та тінізації аграрного ринку; створення екологічно безпечних умов для життєдіяльності населення, збереження навколишнього природного середовища та раціонального використання природних ресурсів, особливо земель сільськогосподарського призначення. Проаналізуйте їх.

Протягом ХХ в. у світі боролися протистоять один одному суспільні тенденції – демократична і авторитарна, інтернаціоналізм і націоналізм, інтеграція і сепаратизм. Історичний досвід показує, що не існує універсальних рецептів вирішення поставлених в конкретний момент перед конкретною країною завдань – тільки виходячи з національно-культурних особливостей даної держави можна врегулювати наявні проблеми політики розвитку села. Поясніть це.

I. Основні поняття й терміни: ефективність зайнятості, зелений туризм, капіталізація природних ресурсів, оренда, кластер, холдингова структура, тонізація аграрного ринку.

II. Самостійна робота – презентація індивідуальних навчально-дослідних завдань:

1. Визначте перешкоди на шляху реалізації політики самоврядування в Україні.

III. Література

1. Антонов А. В. Державна політика сталого соціально-економічного розвитку сільських територій як умова зростання якості життя сільського населення: теоретико-методологічні засади та практичні аспекти : монографія. Донецьк : Юго-Восток, 2012. 379 с.
2. Дем'яненко С. І. Основи аграрного розвитку і політики : навч. посіб. / С. Г. Дем'яненко — К.: КНЕУ, 2010, —396, [4]с.
3. Про затвердження Державної цільової програми розвитку українського села на період до 2015 року : Постанова КМУ № 1158 від 19 вересня 2007 р. [Електронний ресурс]. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1158-2007-п>
4. Гоголь Т.В. Багатофункціональний розвиток сільських територій – стратегічна мета державної регіональної політики. [Електронний ресурс]. URL: <http://academy.gov.ua/ej/ej13/txts/Gogol.pdf>
5. Інституціоналізація публічного управління та адміністрування у контексті інноваційного розвитку сільських територій: теорія і практика: монографія / А.С. Даниленко, П.І. Юхименко, Т.В. Сокольська та ін. ; за аг. ред. д-ра екон. наук, професора, академіка НААН України Даниленка А.С. – К.: Центр учбової літератури, 2018. – 320 с.
6. Россоха В, Плотнікова М. Розвиток сільських територій України в умовах децентралізації управління: стан, проблеми, перспективи // ЕКОНОМІЧНИЙ ДИСКУРС Міжнародний науковий журнал. Випуск 4. 2018. С. 41-53. URL: <http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/15290/>
7. Самофатова В. А. Сталий розвиток агропродовольчої сфери регіону: теорія, методологія, управління. Одеса : Астропринт, 2018. 312 с.
8. Теорія, політика та практика сільського розвитку / за ред. д-ра екон. наук, чл.-кор. НАНУ О. М. Бородіної, д-ра екон. наук, чл.-кор. УААН І. В. Прокопи ; НАН України ; Ін-т екон. та прогнозування. К., 2010. 376 с.
9. Шевчук В.О., Іванюк У.В. Аграрний сектор і економічний розвиток України: монографія. Львів : ПАІС, 2018. 432 с.
10. Юхименко П.И., Даниленко А.С., Сокольская Т.В., Лобунец В.И. Многофункциональное сельское хозяйство и его влияние на развитие сельских территорий // Весті нацыянальнай акадэміі навук беларусі. серыя аграрных навук. Известия Национальной академии наук Беларуси. Серия аграрных наук. Том 57. № 3 (2019).с. 277-285. URL: <https://vestiagr.belnauka.by/jour/issue/view/25> <https://vestiagr.belnauka.by/jour/index>
11. Юхименко П. І., Батажок С. Г., Однорог М. А. Фактори впливу на формування позитивної інвестиційної інфосфери сільських територій // The 2 nd International scientific and practical conference “Eurasian scientific congress” (February 24-25, 2020) Barca Academy Publishing, Barcelona, Spain. 2020. 525 p. P. 510-514.
12. Юхименко П.І. Формування інституціонального середовища сприятливого інвестиційного клімату розвитку підприємництва на регіональному рівні. Банківська справа. 2019, № 1. С. 23-36.
13. Інституціоналізація публічного управління та адміністрування у контексті інноваційного розвитку сільських територій: теорія і практика: монографія / А.С. Даниленко, П.І. Юхименко, Т.В. Сокольська та ін. ; за аг. ред. д-ра екон. наук, професора, академіка НААН України Даниленка А.С. – К.: Центр учбової літератури, 2018. 320 с.

Засади і тенденції аграрної економічної політики України в контексті її європейської інтеграції.

План

1. Аграрна реформа в Україні: генезис, процес і перспективи.
2. Земельна реформа — основа аграрних перетворень.
3. Тенденції розвитку аграрної політики України та її європейська інтеграція
4. **Дискусійне питання:** Чи має вплив регуляторної політики держави на інноваційні інтереси підприємництва? Докажіть.

Методичні рекомендації. Аграрна реформа охоплює перетворення як у системі земельної власності, так і у сфері організаційно-правових форм господарювання у сільському господарстві та інших Сферах АПК. Крім земельних відносин, вона охоплює відносини у галузі матеріально-технічних засобів виробництва й інші проблеми функціонування аграрного сектора, зокрема його відносини з державою та суміжними сферами економіки, її направленість полягає у відновленні приватної власності на землю та інші засоби виробництва і створенні умов для розвитку різноманітних форм економічної діяльності, які б забезпечували ефективне функціонування економіки України. Центральне місце в аграрній реформі займає земельна реформа, що є системою заходів перетворень у землеволодінні й землекористуванні. Розкрийте це.

Поясніть поняття земельних відносин та земельної реформи. Розвиток відносин земельної власності в Україні. Проведіть аналіз основних проблем, пов'язаних з проведенням земельної реформи, шляхів їх подолання та перспектив становлення нових стандартів земельних відносин у період формування ринку землі..

Основні підходи, закладені у САП ЄС, зведені до: чіткого формулювання цілей і дій усупереч глобальним викликам; обґрунтування необхідності й ефективності нового механізму підтримки фермерів (відхід від прямих виплат до програм сільського розвитку); екологічних принципів господарювання та стимулюючого значення заходів зі збереження навколишнього середовища; обов'язковості з боку фермерів дотримання вимог “crosscompliance”; незмінності курсу на зміцнення фермерської моделі господарювання; позбавлення стереотипів про відсталість сільського укладу життя популяризацією досягнень у політиці сільського розвитку тощо. Урахування норм і принципів оновленої та “озеленої” САП ЄС, адаптація хоча б до окремо взятих вимог, безумовно, матиме позитивний ефект для аграрного сектору економіки України й сприятиме реалізації умов Угоди про Асоціацію між Україною та ЄС. Поясніть це.

I. Основні поняття й терміни: технологічне відставання, інноваційна економіка, екологічні принципи господарювання, фермерська модель господарювання.

II. Самостійна робота – презентація індивідуальних навчально-дослідних завдань:

1. Проаналізуйте методику кількісного та якісного оцінювання аграрного розвитку.

III. Література

1. Зінчук Т.О. Сучасна парадигма Спільної аграрної політики ЄС як протидія глобальним викликам та дезінтеграції // Економіка АПК. 2017, № 10. С. 78-82. URL: http://www.eapk.org.ua/sites/default/files/eapk/2017/10/eapk_2017_10_p_78_85.pdf
2. Зінчук Т.О., Данкевич В.Є. Європейський досвід формування ринку сільськогосподарських земель // Економіка АПК. – 2016. – № 12. – С. 84–92.
3. Кваша С.М. Стан та тенденції розвитку сільського господарства країн-членів Європейського Союзу. К.: ННЦ ІАЕ, 2013. 40 с.
4. Кваша С.М. Нові пріоритети Спільної аграрної політики ЄС на 2014–2020 роки: стратегічні орієнтири для розвитку агросфери України / С.М. Кваша, О.Л. Попова // Економіка АПК. 2013. №12. С. 89-96.
5. Лопатинський Ю.М. Вплив глобалізаційних процесів на розвиток вітчизняного аграрного сектора [Електронний ресурс] / Ю.М. Лопатинський. – Режим доступу: http://zbirnuk.bukuniver.edu.ua/issue_articles/4.pdf
6. Маруняк Є.О. Вплив процесів глобалізації на трансформації сільської місцевості: зарубіжний досвід / Є.О. Маруняк // Український географічний журнал. 2015. № 3. С. 41-49.
7. Массей Ерік Е. Досвід Європейського Союзу в адаптації до змін клімату та застосування його в Україні [Електронний ресурс] / Ерік Е. Массей // Сценарії зміни клімату та безпеки в регіоні Східної Європи. URL: <http://www.osce.org/uk/ukraine/104020?download=true>, 2012 8. Могильний О.М.
8. Онегіна В.М., Щибаєва Н.В. Інституційна основа аграрної політики: українські реалії й досвід США та ЄС // Економіка АПК. 2016. № 1 С. 18 –24.
9. Попова О.Л. Cross-compliance – європейський підхід взаємного дотримання зобов'язань при наданні державної підтримки сільгоспвиробникам / О.Л. Попова // Економіка і прогнозування. 2016. №3. С. 148-151.
10. Прокопа І.В. Ідентифікація малих виробників сільськогосподарської продукції: європейський досвід для України / І.В. Прокопа, І.М. Демчак // Економіка і прогнозування. 2017. №1. С.58-71.
11. Сіденко В.Р. Кризові процеси у розвитку інтеграції в ЄС: витоки та перспективи // Економіка і прогнозування. 2017. №1. С. 7-34.
12. Теорія, політика та практика сільського розвитку; за ред. д-ра екон. наук, чл.-кор. НАНУ О.М. Бородіної, д-ра екон. наук, чл.-кор. УААН І.В. Прокопи ; НАН України ; Ін-т екон. та прогнозув. К., 2010. 376 с.
13. Побоченко Л.М., Сабатін О.С. Експортний потенціал сільськогосподарської галузі України в умовах євроінтеграції // Вісник Одеського національного університету ім. І. Мечникова: серія «Економіка». 2016. Т.2. Вип 6 (48). С. 29–33.
14. Програма Європейського сусідства для сільського господарства та сільського розвитку (ENPARD) [Електронний ресурс]. URL: <http://www.fao.org/docrep/field/009/aq674uk/aq674uk.pdf>.
15. П'ясецька-Устич С.В. Генезис спільної аграрної політики ЄС: перспективи та ризики для України // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. [Електронний ресурс]. URL: www.vestnikeconom.mgu.od.ua/journal/2016/16-2016/7.pdf.

16. Юхименко П.І. Інституційні передумови трансформації агросектору економіки України: монографія / П.І. Юхименко, І.В. Безпечна. – Біла Церква, БДАУ, 2005. – 175 с.
17. Юхименко П.І. Інституціональні основи ринку землі сільськогосподарського призначення в Україні: теорія і практика: монографія / П.І. Юхименко, О.М. Загурський. К.: ЦУЛ, 2010. 234 с.
18. Юхименко П.І. Інституціональні компоненти економічного зростання в Україні / П.І. Юхименко // Економіка та управління АПК. – № 2. – 2017. – С. 133-146.
19. Юхименко П. І., Батажок С. Г., Однорог М. А. Фактори впливу на формування позитивної інвестиційної інфосфери сільських територій // The 2 nd International scientific and practical conference “Eurasian scientific congress” (February 24-25, 2020) Barca Academy Publishing, Barcelona, Spain. 2020. 525 p. P. 510-514.

Поточний контроль успішності здобувачів другого рівня освіти здійснюється за чотирирівневою шкалою – «2», «3», «4», «5».

Критерії оцінювання результатів навчання за чотирирівневою шкалою

Бали	Критерії оцінювання
«Відмінно»	Отримують за роботу, в якій повністю і правильно виконано завдання. Водночас магістрант має продемонструвати вміння аналізувати і оцінювати явища, факти і процеси, застосовувати наукові методи для аналізу конкретних ситуацій, робити самостійні висновки, на основі яких прогнозувати можливий розвиток подій і процесів, докладно обґрунтувати свої твердження та висновки.
«Добре»	Отримують за роботу, в якій повністю і правильно виконано 75 % завдань. Водночас аспірант виявляє вміння аналізувати і оцінювати явища, факти і події, робити самостійні висновки, на основі яких прогнозувати можливий розвиток подій і процесів та докладно обґрунтувати свої твердження та висновки.
«Задовільно»	Отримують за роботу, в якій правильно виконано 60 % завдань. При цьому магістрант не виявив вміння аналізувати і оцінювати явища, факти та недостатньо обґрунтував твердження та висновки, недостатньо впевнено орієнтується у навчальному матеріалі.
«Незадовільно»	Отримують за роботу, в якій виконано менш як 60 % завдань. При цьому магістрант демонструє невміння аналізувати явища, факти, події, робити самостійні висновки та їх обґрунтувати, що свідчить про те, що здобувач не оволодів програмним матеріалом.

Підсумкова оцінка з дисципліни виставляється за 100-бальною шкалою. Вона обчислюється як сума балів з поточного, модульного та підсумкового контролю.

Сума балів з поточного контролю визначається як середнє арифметичне значення (САЗ) всіх отриманих магістрантом оцінок за такою формулою:

$$БПК = \frac{САЗ \times \max ПК}{5},$$

де *БПК* – бали з поточного контролю; *САЗ* – середнє арифметичне значення усіх отриманих здобувачем оцінок (з точністю до 0,01); *max ПК* – максимально можлива кількість балів з поточного контролю.

Відсутність студента на занятті у формулі приймається як «0».

Розподіл балів, що присвоюється здобувачам вищої освіти за підсумкового контролю «залік»

5.

Види робіт	Лекції і	Практичні заняття	Самостійна робота	Модульний контроль	ІНД З	Загальний бал
Максимально можлива кількість балів	10	30	10	40	10	100

Шкала оцінювання успішності здобувачів вищої освіти

За 100-бальною шкалою	За шкалою ECTS	За національною шкалою	
		іспит	залік
90–100	A	Відмінно	Зараховано
82–89	B	Добре	
75–81	C		
64–74	D	Задовільно	
60–63	E		
35–59	FX	Незадовільно (не зараховано) з можливістю повторного складання	
1–34	F	Незадовільно (не зараховано) з	

Навчально-методичне видання

АГРАРНА ЕКОНОМІЧНА ПОЛІТИКА

Методичні вказівки

**для підготовки семінарських занять та самостійної роботи здобувачами
другого рівня (магістерського) вищої освіти спеціальності**

Автор-укладач

д-р.екон. наук, проф. Юхименко П.І.

В авторській редакції
Коректор: Юлія Чайка

Видавництво
Білоцерківського національного аграрного університету
пл. Соборна, 8/1, м. Біла Церква,
Київська обл., Україна, 09117

e-mail: bnau-rectorat@btsau.edu.ua

bnau-rectorat@ukr.net